

Куш Н. В.,

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри слов'янської та романо-германської філології
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ДИСКУРСИВНІ СЛОВА ЯК МАРКЕРИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ КАЗОК)

Повернення до витоків української мови, культури, свідомости, передовсім у часи, коли Україна вкотре змушена виборювати свою незалежність на рівні територіальної цілісности, на рівні своєї ідентичности, – питання, що ми порушуємо в пропонованому дослідженні.

Потрактуванням дискурсу, розрізнення дискурсу й тексту, ролі допоміжних слів, що перетворюють текст на дискурс, та іншим нагальним питанням сучасної лінгвістики було присвячено низку праць як європейських, американських науковців, так і вітчизняних, зокрема варто виділити роботи таких мовознавців: Бацевич Ф., Загнітко А., Невська Ю., Ілик О., Космеда Т. та ін. [1; 4; 5; 6; 7; 8; 9]. Однак залишається низка не вирішених питань, які ми спробуємо розв'язати під час нашого дослідження, а саме: роль часток як дискурсивних слів в українських народних казках.

Мета роботи – вивчення комунікативно-сміслових функцій часток як дискурсивних слів в українських народних казках.

Мета передбачає розв'язання таких завдань: визначити обсяг і межі дискурсивних слів; окреслити смислове наповнення часток як дискурсивних слів; дослідити комунікативні функції часток як дискурсивних слів в українських народних казках.

Пропоноване дослідження перебуває на межі традиційної лінгвістики, лінгвокультурології, когнітивістики, етнографії, історії, лінгвістичної антропології.

Уважаємо за потрібне детальніше зупинитися на дискурсивних словах (дискурсивних одиницях тощо, позаяк спільного поняття дотепер не вироблено), передовсім нас цікавить усвідомлення дискурсивних слів як мовних одиниць, що позначають ментальні процеси мовця. Статус дискурсивних слів (далі – ДС) у сучасній лінгвістиці не визначено, ознаки розмиті й подекуди не переконливі, функції коливаються від однієї до десятиох. Частиновомна належність ДС практично в усіх науковців збігається в тому, що ДС – це службові

одиниці, однак трапляються (і то цілком слушно) міркування, що ДС – це словосполучення, що забезпечують логічний зв'язок між частинами висловлення.

На думку Вербиненко Ю., до функцій ДС належать: «організація висловлення, перехід з однієї теми до іншої, ...маркування індивідуального судження, ставлення до твердження, його оцінка тощо» [2, с.69].

Невська Ю. наголошує, що «дискурсивні одиниці – це такі слова або висловлення, що належать до дискурсу чи його частини, а не до окремого члена висловлення і спрямовані на його організації і мотивації» [7, с. 154]. Отож, йдеться про ДС не лише як про організаторів дискурсу, але і як про маркери індивідуальності, «стилеутворювальні домінанти» [6, с. 82]. ДС «створюють мовну особистість і з погляду комунікативної лінгвістики допомагають виявити реальні наміри автора й механізми впливу на слухача» [6, с. 83]. «ДС – продукт культури мовця» [6, с. 84]. Доречне, стилістично й тематично виправдане вживання ДС загалом свідчить про рівень засвоєння мови. На думку, Бацевича Ф., «втрата мови починається з втрати ДС...» [1, с. 7].

Одним із маркерів нашої (української!) ментальності є використання часток як ДС у найдавніших зразках усної народної творчості – казках. Саме казка, маючи повчальний зміст, легко й вправно плекає почуття щедрості й щирості людських стосунків, повагу, співчуття тощо. Вочевидь, частки як ДС є концептами – ментальними ресурсами нашої свідомості, це частина ментального лексикону українців, нашої мовної картини світу. За допомогою часток як ДС формуються та фіксуються поняття про світ, адже такі мовні одиниці є маркерами української свідомості.

Отже, ДС «не лише формують структуру дискурсу, запезпечують логічне й послідовне викладання матеріалу, а й дають можливість виявити та зрозуміти авторську позицію, функціонують як компоненти, що формують мовну особистість і дозволяють осягнути авторське світовідчуття, оскільки мовець вживає їх інтуїтивно» [3, с. 93]. Таке трактування ДС нам імпонує найбільше й збігається з нашим розумінням ДС, насамперед у структурі (композиційній і змістовій) української народної казки як носія української ідентичності, маркера української ментальності.

У межах традиційної лінгвістики частку розглядають як службову частину мови, що передусім є носієм додаткових модальних значень поряд із самостійними частинами мови. Частки як ДС виражають емоційну оцінку мовця щодо повідомлюваного. Виключення частки з речення не змінює його синтаксичну структуру, суттєво не впливає

на його зміст, таке речення стає привабливішим для перекладу, однак таке речення втрачає ментальну особливість, органічний зв'язок з його носієм, емоційну складову. Наголошуємо на емоційній оцінці (доповнення, побіжне зауваження, додаткова інформація, оцінний коментар), адже емоційна складова пізнання й осмислення світу через мову є надважливим завданням вивчення себе як українця. Створення, передача, сприйняття, оброблення, усвідомлення, виснування й використання (застосування) отриманої інформації, зокрема з українських народних казок, – це вивчення ментальних когнітивних процесів у свідомості українців за допомогою часток як ДС. Мовна здатність людини передавати свої думки, емоції є частиною когнітивної здатності людини загалом. Тож мовне оформлення світобачення українців через українську народну казку – це відображення процесів мислення, сприйняття й передачі знань.

ДС, зокрема частки як ДС, складні для перекладу, оскільки кожна мова має свою кількість ДС зі своїми ментальними характеристиками. Саме тому усна народна творчість будь-якої мови є скарбницею унікальних мовних кодів – ДС.

Наше дослідження – початковий етап вивчення ДС як маркерів національної ідентичності на прикладі українських народних казок, проте перспективи й шляхи розуміння участі усної народної творчості в процесі формування мовної картини світу особистості – питання надважливе й актуальне, надзадача, що потребує якнайшвидшого розв'язання.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. Частки української мови як дискурсивні слова : монографія. Львів : ПАІС, 2014. 288 с.
2. Вербиненко Ю. До питання про визначення дискурсивних слів. *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. Том 21. Вип. 2(14). Одеса. 2016. С. 69–72. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=Ckmb_QIAAAAJ&citation_for_view=Ckmb_QIAAAAJ:IjCSPb-OGe4C (дата звернення 04.10.23).
3. Грабова А. Функційний потенціал дискурсивного маркера МІЖ ІНШИМ у художньому мовленні. *Українське мовознавство*. Вип. 1(50). 2020. С. 91–108. URL: <https://ukr.movoznavstvo.knu.ua/issue/view/114/76> (дата звернення 01.10.23).
4. Загнітко А., Каратаєва А. Словник часток: матеріали і статті. Донецьк : ДонНУ, 2012. 382 с.
5. Загнітко А. Частки в системі службових частин мови: типологічний і лексикографічний вияви. *Лінгвістичні студії*. Донецьк : ДонНУ, 2011. Вип. 22. С. 104–115.

6. Невська Ю. Дискурсиви в епістолярії М. Куліша : комунікативно-прагматичний вимір : монографія. Х., 2019. 229 с. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/26f3e673-5098-40d1-b9d1-fb3c3c83c09f/content> (дата звернення 02.10.23).

7. Невська Ю. Особливості типології дискурсивів в епістолярному дискурсі. *Мова і культура*. Вип. 21. Том II(191). 2018. С. 153–157. URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/9690318a-d8cf-44fa-a4b3-9628e3e9c6a8> (дата звернення 03.07.2023).

8. Ілік О. Класифікації дискурсивних слів у сучасному мовознавстві. *Лінгвістичні студії*. 2014. Вип. 28. С. 73–81. http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2014_28_12 (дата звернення 03.09.23).

9. Космеда Т. Лінгвістика кримінального дискурсу. Нове польське видання. *Лінгвістичні студії*. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 42. С. 194–198.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-340-1-33>

Медведкін М. Д.,

*студент кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
факультету лінгвістики*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий керівник: Андрющенко І. О.,

кандидат філологічних наук,

старший викладач кафедри теорії, практики

та перекладу англійської мови

факультету лінгвістики

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПЕРЕКЛАД АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМОВНИХ РАМКОВИХ УГОД: ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Рамкові угоди, що покликані регулювати різні аспекти співпраці між країнами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами, стали невід'ємною частиною міжнародних відносин. Специфіка цих угод полягає у тому, що вони визначають методи співпраці, особливо в економічній, політичній та соціокультурній сферах. Однак питання лінгвістичних аспектів перекладу рамкових угод досі залишається